

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Opera

P. 1-3 nebst Inventarium

Gerson, Jean

[Straßburg], 1488

Sermo in concilio remensi: Bonus pastor

[urn:nbn:de:bsz:31-300764](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300764)

nostra nemo nostrum sit eorum luxurie no-
stre. ubique relinquamus signa leticie. quoniam
hec est pars nostra. et hec est fors nostra.

Non vos ad emulationes puocent tam
nefande carnalium sententie. suos toro-
petu toroq; malignitatis odore brutales
psequantur affectus. nec psequantur mo-
do sed incitent et euocent. in spurcicijs. in
cubilibus. in impudicijs. breue hac transi-
liant vitam. suas sibi diuitias habeant. su-
os mores. suas voluptates. Nempe quas
eternas vellent diuitie abibunt. et ipse qui-
bus maxime astricti sunt voluptates fugi-
ent. At quibus caruisse cuperent pueri mo-
res stabunt et comitabuntur inuitos. Lun-
eta hec que illos vulgo mirabiles ondu-
mento tempis euahescunt. sub ipia for-
midine viuunt. si illa peccent. mors non p-
cet. ducunt in bonis dies suos. sed expecta-
te paululum. ad inferna descendent. **Q**ua
obrem deuoti fideles pegrini. quos p-
sissimus agni immaculati regenerauit san-
guis. si peccata tanq; hospites pestiferos
expulistis. si non tantum peccata sed affectus
etiam ppositumq; peccandi qui utiq; sine
peccato non sunt. bona fide deseruistis. si p-
sinceram fidem. resurrectionis dominice
principes effecti estis. si p viam spem. vos
indubitanter resurrecturos expectatis. si
postremo p charitatem et gram cum christo
cōsurrexistis. que sursum sunt querite ubi
christus est in dextera dei patris. Querite
inq; in p-nti per bonorum operum et me-
ritorum abundantiam. vt comprehendatis
in futuro p gloriam. quam nobis prestare
dignetur. qui mortuus est et reuixit. domi-
nus noster Iesus christus. Amen.

Finis.

Sermo in concilio

Remensi per prefatum Cancellarium Pa-
risiensi. factus Anno dñi. Dcccviij.

Donus pastor animam su-
am dat pro ouibus suis.
Originaliter Math. x.
et recitatur in euangelio
dominice currentis p-nti-
tialiter lecto. **A**nimaduerte nunc o bo-
ne pastor. **O** reuerendissime pater sancte se-
dis huius Remensi. antistes. **A**nimaduerte
tu qui a nimaz tuam habes pro ouibus tu-

is dare. non venalem habere. non p-
culiter retinere. **L**exa nunc in circuitu o-
culos tuos et vide. omnes isti congregati
venerunt tibi. obedientes sunt. non sicut o-
ues errantes. sed conuersi sunt ad te pasto-
rem et episcopum animarum suarum secu-
dum verba primi pastoris petri in episto-
la eiusdem dominice currentis. **I**nterrogē-
tur qui et quales ipsi sunt. **R**espondere co-
uenit eis et sententia illud de Genesi. **P**a-
stores ouium sumus. **C**onueniat et o-
nam illud alterum de euangelio cuiuslibet
runden. **E**go sum pastor bonus qualis a-
nimam suam dat pro ouibus suis. **P**ro il-
lis inq; ouibus que propheticum illud ca-
nunt deo. **N**os autem populus tuus et o-
ues pascue tue. **D**iretur igitur et affluat et
dilatetur cor tuum. cum videas tu bonus
pastor. coadiutores tuos confodales du-
ces gregis tui. **I**psosq; rationales quosda
pascue tue hoc est prouintie tue Remensi.
rietes. **Q**uidni miretur in hac die et afflu-
at et dilatetur cor tuum cum. pmiserit sum-
mus pastor noster dicens. **U**bi fuerit duo
vel tres congregati in nomine meo. ibi in
medio eorum sum. **S**randis promissio vi-
ri patres et fratres et omni cōsolatione ple-
nissima. **H**ec nempe celeberrima congre-
gatio. **H**ec tua conuocatio sanctissima o-
bone pastor. nunquid non in nomine Je-
su facta esse vere putanda est. **P**utanda est
profecto. **F**it enim ad extirpationem vici-
orum et virtutum plantationem. **F**it ad e-
uulsionem scismaticum et pulcerrime pacis
radicationem. **F**it deniq; ad fortem custo-
diam gregis dominici. ne male dispersum
ne vagabundum per deserta negligētia ra-
piat. dissipet. perdat. deuoret ipsuz lupus
ille vorax infernalis. quin potius visitat.
crebro colligatur sub vnus ouilis rectum
quod est fides christiana. **I**llicq; protectio
ne sollicita foueatur. **E**cce ergo dominus
noster Iesus christus in medio nostrum est
viri patres et fratres. **I**ntendite que dico.
dominus in medio nostrum est. quid aspi-
citis quid stupetis. **I**ta est credite non mi-
hi. sed pollicenti qui mentiri non potest.
Ego inquit in medio eorum sum. **E**t quis
ego qui loquitur. **D**ominus fortis et potēs
Ipse est pastor bonus qui animam suam
dedit pro ouibus suis. **O** certe pulchra o fe-
lix hec et deo grata societas. in cuius medio
dñs ille est cui agglisuiūt. cui solertia famulantur

Nemo iam desperet nemo trepidet ex aspectu vel occurſu tot lupoz rapacium inſidiantium quotidie gregi chriſti. confidat potius vnusquifq; in verbo heliſei. Plures p nobis ſunt q̄s cum illis Adest quippe de' aſſunt et miniſtri eius milia millum et decies centena milia. Qd̄ ſi tales p nobis q̄s contra nos? Adest et tu pulcerrima non dicam pales quam paſtoꝝ decem gentilitas fabulatur. ſed ſumma veri paſtoꝝ mater virgo miſericordie virgo benedicta. Adest plane. nam vbi mater ſi non vbi filius inuenitur. Adimus ergo nūc te cum fiducia que t̄ bonus es gratie. mater miſericordie vt gratiam et miſericordiam inueniamus in auxilio opportuno. qd̄ vt aſſequamur p ſentiamus illud angelicum. Aue gr̄a plēa dominus tecum etc.

CR Bonus paſtoꝝ animam ſuam dat p ouibus ſuis. fiat hoc fiat

Congratulor tibi o bone paſtoꝝ. cōgau deo et glorioꝝ in domino. quonia video vident et ceteri omnes hic p̄ntes ſtudium tuum. zelum tuum quo ad imitationem veri paſtoꝝ. queris p hoc ſacraſſimum concilium dare animam tuam. p ouibus tuis Et qualem animam. Animam ſane q̄ triplici virtute predita eſt. Haber itaq; anima ſicut et relique de humana ſpecie vim triplicem. habet vim rationalem reſp̄cū veri. vim iracibilem reſp̄ctu ardui. vim concupiſcibilem reſp̄ctu boni. Itaq; bonus paſtoꝝ dat hanc totam animam p ouibus ſuis. **F**iat hoc igitur fiat. qz tempus faciendi domine loquitur p̄pheta ad dominū. Quare tempus faciēdi? qz diſſipauerūt legem tuam. Qualem legem? Legem euaugeticam naturalem et canonicam. Quib; modis? Innumeris et peſſimis. p̄propterea conuenit nunc eccleſia magna eccleſia totius huius Remēſis. p̄uincie cogitare qd̄ facerent. Et bene quid facerent. quia tempus faciendi tempus ponendi manus ad opus et ad aratrum. alioquin quid proderit nouas veteribus ſup addere ſanctiones ſi non veteres ſiant nec noue? Apponatur manus ori neceſſe eſt. hoc eſt opatio loquutioni. ne ſit vox quidem vox iacob. manus autem manus ſunt Eſau. Euitetur improprium qd̄ vulgari puerbio melius ſonat. dictum optimum eſt. ſed querite quis hoc ager. Illud inſuper quod obiectum fuiffe

Platoni Seneca refert. Aliter loqueris a liter. viuis. Deniq; ſatis fuit mor daz̄i paſtoꝝ reſponſio ſemine cuiuſdam deuote. Decredibat de ſermone quodam cum turba multa. Interrogatur ab obuiuo quodaz̄ ſi ſermo factus eſſet. nequa q̄s inquit. Porro dum interrogans miraretur ſueq; reuerſionis cum hominum hac copia cauſaz̄ requireret ex quo nō erat ſermo factus? Subintulit ip̄a Sermo vtiq; dictus eſt ſed nō factus. Dicunt enim et non faciunt.

Fiat igitur ab vno

quoq; paſtoꝝ quod pponit dominus. det animam ſuam pro ouibus ſuis. Illa igitur animam que imago eſt beate trinitatis ſm̄ triplicem vim p̄nominatam. Relucet nimirum in ſua vi rationali. Sapientia ſeu veritas que appropriatur filio. Relucet in vi iracibili. Potentia ſeu ſtrenuitas que appropriatur patri. Relucet in concupiſcibili Beniuolentia ſeu bonitas que appropriatur ſpiritu ſancto. Hanc o bone paſtoꝝ totam animam nō vnica ſue virtutis portioem curaueris dare p ouibus tuis triplici ſedulitate paſcendis. Nec enim eſt imo te lateſe quemamoduz̄ olim primo paſtoꝝ Petro ter interrogato terq; m̄denti bonus paſtoꝝ xpus ter ſubintulit dicēs Paſce oues meas Paſce agnos meos. et rurſus. Si diligis me paſce oues meas. paſce verbo. paſce exēplo. paſce ſubſidio. paſce verbo predicationis docte. paſce exēplo cōuerſationis ſancte. paſce ſubſidio charitatis pie. Predicatio docta fundat in fide quo ad vim rōnalem. Conuerſatio ſancta roboratur in ſpe quo ad vim iracibilem. Subuētio pia cōſumat in charitate q̄ ad vim concupiſcibilem. Quiſquis hoc mō paſuerit oues ſuas triplici p̄blio ſalutari verus imitator cenſendus eſt paſtoꝝ boni. implēs ſn̄iam ſuā p̄prehēſaz̄ in verbis the matis. Bon' paſtoꝝ aiaz̄ ſuā dat p ouibus ſuis. Sic cū repellit ab ouibus ſuis rōablib; tres turmas caldeoꝝ interficere q̄rētū greges cū pueris. iuxta ſignam in principio iob poſitā Sic arcet ſic reprimat tria lupoz ſp̄ualū genera ſenſſia ab ouibus xpi. lupū carnē. lupū mūdū. lupū diaboli Fides appropriate reprimat mundum. Que eſt hec victoria que vincit mūdū? Fides noſtra Spes coeret et configit carnem dum agit vt noſtra cōuerſatio ſit in celis. nō car

S nalis. Charitas demum fugat diabolum
quia sola diuidit inter filios regni et perdi-
tionis. dei scz et diaboli. **H**is itaq; plo-
curis tam pro fundamento quasi solidodi-
cendoz q; vt posito ordine lucido: confu-
sio fastidiosa et memorie inimica vitetur.
Pergamus consequenter iuxta hanc trip-
ticam anime tue virtutem o beate pastor. z
eccequamur tres in hac nostra qualicunq;
exhortatione pariones principales sub
ternario considerationu in vnoquoq; par-
titionis articulo. quatenus edificium no-
strum tanq; triangulari triplicitate subni-
tum. fortiori stabilitate subsistat. **E**rit pri-
ma partio de pabulo docte pdicationis.
Erit scda de pabulo sancte conuersationis.
Erit tertia de pabulo pie subuentionis. fi-
at fiat.

E sequentes igitur prime partiti-
onis structuram collocem? i sea
primam considerationem que
talis est. **P**rima consideratio
pascere oues pabulo pdicationis. dando
animam quo ad vim rationalem pro eis.
est officium de necessitate annexum pasto-
rali dignitati. **D**ura p quibusdam sed ve-
rissima sententia **P**roba. pspicuu; certe e-
policiam ecclesiasticam a christo legistato-
re sapientissimo / pfecte constitutaz esse. qd
pe ille est de quo moyses cecinit. **D**ei pfe-
cta sunt opera **S**ed ad huius institutiois
perfectionem exigitur nutritio spiritualis
p vita animarum conseruanda. quemad-
modum in policia terrena; necessarius est
corporalis cibus. alioquin sine pabulo co-
uenienti sicut illa temporalis sic et illa spi-
ritualis vita suo modo deficeret nec essz co-
munitas per se sufficiens. **A**d hoc respicit
dictum vetus a christo renouatum. **N**o in
solo pane viuit homo zc. **O**portuit igitur
ordiare ministros aliquos pabuli bu-
ius spualis p rationalibus ouibus gregis
christi ne perirent. qui hoc agere. z possent
ex officij auctoritate et deberent ex superio-
ris obligatione. **T**ales vero quales alios
conuenientius accipimus q; prelatos. **H**os
ideo pastores appellat crebro scrip-
tura tam veteris q; noui testamenti. incre-
pans eos qui no oues sed se pascunt. **U**n-
de nec puduit deum ad huius rusticanz
humilitatis exemplum sese deicere. **E**go
sum pastor bonus zc. **H**inc zacharias
Labia sacerdotis custodiunt scientiam et

legem epore eius requirent **P**ropterea eni
dedit deus ipis regiones gentium et labo-
res populoz. vt custodiant iustificatioes
eius et legem eius exquirant. et sint parati
iuxta quod vult **P**etrus: omni posceti red-
dere rationem de ea que in eis est fidei spe
Hinc **P**aulus ad **T**himo. et ad **T**imum
alibi pluries vult epm doctorem esse. z po-
tentem instrueri in doctrina sana. et eos q
contradicunt arguere. **H**oc officiu predi-
cationis ita pretulit quasi de reliquis nul-
la sibi cura videretur. **U**nde et dixit. **N**on
misit me dominus baptizare sed predicare
Conformis est ad hoc apostolorz respon-
sio dicentium. **N**on est equum nos relinq-
re verbum et ministrare mensis. **Q**uanto
magis existimas hoc dixissent de alijs ope-
ribus minus sanctis. minus spiritualibz
atq; pijs. **S**ed o mores o tempora. lu-
dibrium nunc apud quosdam ex prelati-
vel probrosorum aliquid artificium / suaq; i-
dignum dignitate predicatio vel publica
ad populum exhortatio iudicatur. **E**st in-
quunt hoc officium vel mendicantiu vel
pauperum theologoz. **A**deo nihil sapit q;
dei sunt animalis homo. adeo qui de terra
est nihil nisi de terra loqui potest. **S**ed
dicunt predicamus gregi nostro per sub-
stitutos. predicamus per tales qui se liben-
ter ad hoc opus ingerunt. et hoc nonne sa-
tis est? **N**onne multiplicatio fit sermonuz
tanta q; in nauseam transit audientium?
Agimus vtiq; alia grandia et ardua dum
iurisdictionem nostram. dum temporalita-
tem / vigilanter protegimus. spiritualia e-
nim sine temporalibus diu esse non pnt.
Sed respondeant velim primo qd de-
centius atq; salubrius. aut q; accessorium
prelatus p seipm exerceat. et principale p
substitutos. vel econtra? **S**i enim illud o-
portuit facere scilicet predicare et aliud no
omittere scz iurisdictionem defendere. sit ex-
ecutor principalioz ipe qui principalis e-
habendus. quia etsi pdicatio possit p sub-
stitutum fieri quanto magis id qd minus
est. temporalium defensio? **A**duertat pin-
de q; pauci sunt sermones in tam multis.
multis inq; numero sed perfectionis lau-
de rarissimis. **Q**uare? **Q**uia adulterat ver-
bum dei atq; corrumpitur. dum vel qstus
existimat pietas. vel du miscet erroz. ma-
la semina vel iutilia steriliaq; narratiois fri-
uolaz zizania supseminantur. **I**ta pfecto

cura vigilantior apud quosdā ex platis ha-
betur in eligēdis mercenarijs p cultura a-
groz suoz q̄ habeant in electione bonoz
predicatoz pro cultura spiritali animaz
Deniqz quia solam temporalium defensi-
onem vel administrationem attendūt nil
mirandum si consequenter censeant pec-
ratores et aduortatos vel prudentes aliq̄s
de seculo in cautelis et traditionibus hūa-
nis pferendos esse viris quantumlibet in
sacra doctrina et spiritali conuersatiōe pol-
lentibus. Nam fm̄ prestitutionē finis de
conferentibus ad finem iudicamus. Ad-
damus ad priora q̄ officio cuiuslibet hierar-
chico tantum annexa est predicationis ob-
ligatio quantum plus vel minus appropi-
mauerit apostolice dignitati. quemadmo-
dum sunt archipresbyteratus cure parro-
chiales. archidiaconatus. decanatus et si-
miles. Unde spectat ad curatos cognosce-
re summam et in quodam generali prece-
pta legis cum quadam explanatione gros-
sa articulos similiter fidei nostre. traditio-
nem quoqz sacramentozum. distinctionem
peccatoz. acozuz que sunt reseruata a nō
reseruatis. institutiones festozum et si qua
sunt similia. Pertinet autem vltra hec ad
prelatos scire rationem subtiliter ac parti-
culariter reddere aduersus hereticos pter-
uos de predictis. Deniqz cum beneficiuz
detur propter officium officium inquam
non tantum in horis dicendum. sed tantū
dem vel amplius in concernentibus de p-
pinquo vitam et pasturam gregis domini
c) Dijudicent apud sebi qui pdicationis
officium sibi maxime debitum / vel nesci-
unt vel omittūt / vel deteriori sacrilegio sp-
nunt et irident. Dijudicent oro si benefi-
cium tale rite in seoz recipiunt aut retinēt
non minus q̄ si negligenter ecclesiasticuz
in horis dicendis officium. Dijudicēt an
fructus beneficioz / suos satiant et similia
qualia non est meum nunc diffinire. q̄uis
emula curiositas vehemēter exposceret dif-
ficillimum in hacre iudicium. sed abeat a-
lioz sum in toto hoc nostre exhortatiōis ex-
cursu. et quod fieri debere / monstratum est
fiat fiat.

Secunda cōsidera

tio. Pascere oues pabulo pdicationis /
dando animam rationalem p eis / sicut est
officiū magne dignitatis ac pietatis sic grā

dis in eo difficultas inuenitur. Si pie-
tas iuxta apostolicam vocem valet ad om-
nia. que maior altera / que dignior pietas /
excogitari possit. q̄ que liberat animam a
morte perpetua. que protegit eaz ne lupis
infernalis pateat in deuorationem. que
tandem ducit et perducit vbi ingreditur /
et egreditur / et pascua inueniet. Huic offi-
cio que vel qualis altera misericors largi-
tio valebit equari. Si magnum est pasce-
re carnem pro tinus morturam vt interim
vuiat. animam in eternum vicuram q̄ p-
ciosum est pascere ne pereat. Dura est ni-
mis illa pphere lamentatio Paruuli pete-
runt panem et non erat qui frangeret eis.
si ad carnem referas. sed durior in immen-
sum si de spiritu sermo fiat. Accipite quo-
modo conclusit Jacobus epistolam suam
Frates inquit si quis ex vobis erraue-
rit a veritate et conuertat quis euz. scire de-
bet quoniam qui conuertit fecerit peccato-
rem ab errore vie sue. saluabit animā eius
a morte et aperit multitudinem peccatoz.
Porro difficultatem cure pastoralis pa-
tres sancti Brego. in suo pastorali et Cbri-
sosto. in alio similiter pastorali suo ad basi-
lium diligenter aperuerunt assignantes p-
cipuam difficultatis rationem et predica-
tionem verbi dei. Tanta quippe in omnibus
pascendis pabulo predicationis varietas
et velut contrarietas accidit. vt quod vnā
nutrit / maceret alteram aut maceret. pascen-
tes vario multum diuersa palato. Culpa
uerit aliquis auarus. prodig' inde sumet
argumēta sue profusionis inique. Culpa
uerit prodigos / auarus inde tenacior for-
didiorqz efficietur. Sic est inuenire in om-
ni vicioz extremitate. nisi cautiſſima so-
licitudine sic arguat vnum vicium / q̄ alte-
rum similiter inculpetur. Hoc autem sem-
per et solerter agere per gladium verbi dei
secantem a dextris / et a sinistris. vt mediuz
virtuosi itineris liberum pateat. ad ince-
dendum viam regiam mandatoz dei. tam
arduum puto. predicatorum quoqz tā pru-
dentem et vigilem exigere sensu. vt vie pos-
sit vnus ex milibus inueniri. Adde q̄
auditorum quidam bebetes sunt. quibus
pene nihil potest / quantacumqz prolizi-
tas decies repetita inculcare. Alij preuo-
lāt igenio. cōfestimqz fit apud eos ois mo-
rositas onerosa. Quā paucissimos isup vi-
debis auditores. qui fideliter et diligenter

attendant ea que dicunt. qui non ea que audierint sed que audire putauerint trahant ad sua desideria fouenda potiusq̄ eradicaanda seu moderanda. Tertitur eis verbū dei in prouerbiū et fabulā. trahūt q̄ illud ad omnē partē contradicōnis si cur de sono campanarū agunt pueri. Si cur etiam in fabulis de lupo syllabicante narratur. qui audiens pa. 7 ter. coniungit ee his agnel. Quare? quia sic in imagine sua versabatur. Tales deniq̄ ea que male intellexerint peius interpretantur. 7 pessime deferunt ad ceteros inuidia vel stulticia stimulari gerunt similitudinē crebri/yl colatorij lactis. effluit ab eis quicqd̄ purum susceperant. Purgamenta sola vt festuce sordes 7 palee retinētur. **E**rigit ergo ad officij predicatōnis ingenij velox solers atq̄ versatilis velut in non p̄specto tēpore. a dextris a sinistris ante retro sursum 7 deorsum. **E**rigit eloquentia torrens et vehemens. suadibilis 7 suavis copiosa q̄ ne adhereat lingua palato 7 arescat. Nec minus temperatā esse conuenit ne nimis effluat semen generatiuū filiorū dei. 7 fordescens inutile fiat ad generatiōes. **E**rigitur cognitio scripturarū sacrarū cum ceteris omnib⁹ que ad mores spectāt. **I**nde est illa dum pastor consecrat in interrogatio scis vtrūq̄ testamentū. Quoz aliqui qua consciētia respondeāt. scio. ipsi viderint. **E**rigit multiplex experientia actuū būanorū 7 conditōnis annotatio eozū q̄ docendi sunt. **E**rigitur exemplaris vitaz cōuersatio irreprehensibilis in medio nationis prauē. aliena ab omni crimine. p̄sertim ab auaricia 7 luxuria. que maxime sunt cōtraria fame. alioquin plus destruit exem-
plo q̄ edificet verbo. **E**lor operū fortius sonat q̄ verborū. **E**rigit deniq̄ gustatio spiritus p̄ contēplatiōem. alioquin ceteros accendere ad eternoz desideria qua fronte presumpserit. si frigidus in se tor 7 algidus remanserit. **E**lide nūc si officium predicatōnis existimaueris leue/pas-
simq̄ omnibus imponendū. **N**ihilomin⁹ ipsum quod tante pietatis et difficultatis ostensum est fiat fiat.

Consideratio .III.

Pascere oues autoritative pabulo predicatōnis dando animā ratiōnalem pro eis: est officij quod nulli fas est exercere

nisi missio. nec mitti quispiā debet nisi sit idoneus et probatus. **P**rimā partem breuibus verbis absoluit apostol⁹. Quo modo inqt̄ predicabūt nisi mittant. **C**ōfundere enim penitus ecclesiastica hierarchia. si cui libet indifferēter autoritatiū predicatōnis officij laxaret. **P**atuit in tu-relepinis 7 alijs idiotis quos hec audacia fefellit et in varios traduxit errores. **A**utoritatiū vigilanter diximus. quia frat-
nam correctōem secretā scilicet aut amica-
bilem/que edificare nō scandalizare pre-
sumit. lex xp̄iana cuius finis est charitas cōcedit omnibus. dum ait. si peccauerit in te frater tuus. 7c. **S**ic enim dicit sapiens mandasse deum cui libet de proximo suo. **E**t nihil humanū putabat comie senex/ a se alienum. **N**ullus enī peccat/ quin no-
ceat vniuersis. tanq̄ si membrum corpo-
ris vel pars exercit⁹ spiritualis depereat. **F**it autē missio ad predicandū solenni-
ter. vel per deū immediate. que tamē pro-
bari debet apud recipientes vel per mira-
culum vel per p̄phetiam vel aliud suffici-
ens tale signum. **A**ut fit per deū median-
te superiorū autoritate. quib⁹ impositus huius autoritatis vinculū sit. fit rursus nonnūq̄ missio talis et ipsa necessitatē le-
ge. quando nō aliter posset fidei seu mor-
veritas inuiolata seruari. **U**bi verū est il-
lud **P**asce fame morientem si nō pauisti occidisti. **P**orro nullum debere mitti qui nō fuerit idoneus et probatus docēt artes ceteras q̄ exercere non p̄sumit igna-
rus ipsarū. **S**icut ex oratio sumpsit hie-
ronimus. **Q**uod medicorum est p̄mittūt medici. tractant fabrilia fabri. **R**emo-
uet apostolus ab officio predicatōnis mu-
lieres. **M**ulierē inquit docere nō p̄mitto. **I**nuestigemus rationē 7 inueniem⁹ mul-
tos et viris prohibitos. **S**pectat nimirum ad pastoralem doctorē cōstantia. spe-
ctat prudentia. spectat pudicia. vt sit in eo facultas veritas 7 bonitas. **C**ōstā-
tia dat ne succumbat aduers⁹. ne cedat cō-
uicijs vel iniurijs. ne rumoribus falsis 7 indignis. vel infletur ad gloriā. vel con-
tabeat ad ignominia. **N**ec enim gladiato-
tor (sicut dicit **T**hrysof.) plus habere de-
bet animā in manibus. hoc est eam vltro morti dare. q̄ predicator. **A**tuero quis ne-
sciat mulierem imbecillem esse. fragilem. inconstantem. sic pueri vel adolescentes.

Sermo factus in concilio remensi

pueros dico vel etate vel moribus. sic omnes querentes que sua sunt non que iesu xpi. Ledunt namque ad primam iniurie vel contumelie personalis seu iacture temporalis susceptiones tanquam arundines vento mandani timoris agitate. Prudentia dat pastoralis doctori. ut nec fallere velit nec falli leuiter possit. Sed audi quid de iudicio mulierum dicit arestori. quoniam instabile est et inualidum. sic apud comicum dicitur mulieres prope sicut pueri leui sententia. Quod viderat egregius poeta dicit. Varium et mutabile semper femina. Quot autem inueniuntur inter viros quorum iudicia circa agibilia et credibilia vel nullum est vel obscurum timidum et incertum vel erroneum. quia nec ipsos erudiuit lex dei. nec regularis bene viuendi disciplina perdocuit. Solidum idcirco nequeat alijs circa scrupulosas questiones suas dare consilium. tanquam interrogatio fiat eis de ignotis nec expertis. Continentia denique dat pastorali doctori ut nec in se lubricitatem admittat. nec ad illam auditores alliciat. Auero mulieris vox facies gestus quasi si rede sulphuribus illis audientes et spectantes adurunt facilius. et in prauam desideriorum carnalium flammam accendunt. Sic virorum aliqui muliebriter fracti sine nervis discipline plus eloquio et gestibus effluunt in lasciuam. ipsamque prouocant nutriunt et augent quam extinguant. Festinabam in ipsa meditatione mea pergere post hanc triplicem prime partitionis considerationem ad aggressum secunde partitionis locuturus de pabulo sancte conuersationis. tum ecce visa est astutisse industriosa sedulitas. affirmans non satis esse si deducantur in medium defectus existentes circa pabulum dominici gregis. nisi pariter inuenirentur prouisiones. et hoc tanto efficacius quanto particularius. Uniuersalia enim parum sed singularia multum docent. At ego dum has prouisiones ab eadem industriosa sedulitate perquirerem cito enim secum sensu enumerauit plurimas hinc et in posterioribus. quarum pauca ante conspectum conuocationis huius celerime commemorari iussit. repetens crebro. fiat fiat.

Prima prouisio

fiat in primis iuxta premissa executio de

cretalis illius que in omni metropolitana ecclesia scholam theologie constituit. Nec videtur schola mendicantium satis esse. Expediret amplius ut hec institutio cuius quotatione sicut aliarum dominis iuristis linquo extendere ad ecclesias cathedrales et alias collegiatis notabiles. sic quod vna prebenda esset ad officium hoc salutarium specialiter irrevocabiliter applicata. Quem admodum dominus noster Benedictus procurante preceptore meo indito domino Lameracen. constituerat. sed nescio quo pacto tam sanctum opus et medium ut dicitur manibus elapsum est. Concedebatur ut legentes et studentes perciperent certis diebus et horis distributiones quotidianas. hac ratione qua intendentes temporalibus ecclesie comodis sine ullo contradictione recipiunt. Expediret insuper ut monasteria notabilia non carerent viris doctis suis os religiosos etiam ab adolescentia meditari in lege domini die ac nocte. Alioquin postmodum in ipso ocio suo quod contemplationi deditum esse conuenit qualiter exercebuntur ad diuina. Tenenda denique esse decretalis prohibens ipsos audire leges vel physicam. artes scilicet practicas negocijs accommodas. Nam apud eos que scientia magis quam theologia deberet vel doceri vel cognosci.

Secunda prouisio.

Fiat amplius apud ipsos qui se predicationibus exponunt examinatio prius circa generalia nostre fidei. et circa precepta et mores. ut cognoscatur si talia predicare nouerunt. et ad ea principaliter predicanda. seclusis fabulis anilibus et ludicris compellatur. Breccatur insuper tam generalis licentia apud quosdam religiosos quod protinus ut aliquis sciuerit duo verba profere volubilitate lingue in throno sancti in cathedra predicandi. Instruant denique non detrabere superioribus absentibus in subditorum presentia. Nam hoc agere quid proficit nisi ad subuersionem auditorum. apud quos inde nutritur rebellio murmur. odium. impatientia. contumacia. proteruita. et detractionis libido. cuius signum est quia extollunt sed detractores huiusmodi. quasi soli sint qui veritatem audeant palam dicere. Doceatur populus econtra obedire prepositis suis etiam di-

scholis ostendendo. q̄ dominus regnare facit malos et ypocritas propter peccata populiz in eorum graue penam. Sic habet predicator lingua et linguam. Linguam pro subditis et linguam pro dominis et prelatiis.

Tertia prouisio.

Fiat rursus prouisio sufficiens curis parochialibus. ut sibi possint de pabulo predicationis prouidere. sicut institutio prior habuerat. qui apud multos adhuc obseruatur. ubi mendicantes non abundant. Sit etiam in qualibet parochia cura specialis iuxta sacros canones de instructione pualoz. ut presertim in moru disciplina fm primitiua nostre religionis rudimenta. Ecclēsie siquidē reformatio (sicut quidā ait) debet inchoari a paruulis. quoniā ei⁹ deformatio uenit ab eis. prae uer neq̄ter institutis. Quamobrē fiat sicut praeractu est prouisio sufficiens aliqua pro magistris. fiat pro predicatoribus idoneis. si sint seculares. de prebendis. si mendicantes alium. de per prelatos et curatos. quaten⁹ ad pietatem magis q̄ ad questū suam ualeat attendēz ordinare. Itaq̄ si p̄curatoribus. si aduocatis. si alijs practicanibus. assignatur sedulo pensiones certae magne q̄ uis aliunde lucrent. qualiter nō absurdū erit. nō magis hoc fieri pro laborantibus gratis ad spiritalem onium dominicarū nutritōem. dum exercent officiu quod de necessitate monstrauim⁹ annexū esse pastorali dignitati. ¶ Sed impropere dicunt nonnulli prelatorū. Cur inquit uos theologi maxime doctorati non predicatis. cur statis in studio vel in cameris tota die ociosi. Cur talentū sciētie uobis collatū retinetis. Accipiant sic loquētes ueram hanc pro multis responsionē. Nemo nos conduxit. neq̄ licentia magistralis in theologia dat obligatōem predicandi. sed ostendit idoneitatem. quam exerce re non tenentur nisi uelint uel aliunde mittantur cū mercede sua. Addito q̄ plus sollicitudinis et temporis apponet aliquis predicator uerbi dei in vno sermone rite componēdo. retinēdo et pronūciando. q̄ aduocatus vnus p̄ multos dies patrocinando. Cur ergo sua mercede cariturus est recipienda ab illo cuius debitū exercet officiu et non solū a populo. Hoc igitur

fiat fiat Quod audacius introduci. quia me sentio ab omni specie questus alienū. cum satis iam habeā dei dono de bonis ecclēie ut ponā sine sumptu alio euāgelii

Quarta prouisio.

Fiat postremo quo ad hoc publicatio q̄ runda tractatorū compositorū uel componēdoz. uel qui iam forte cōpilati sunt in quibus generalis tenor nostre fidei et preceptorū et sacramentorū cum similibz contineatur. quatinus in eis sacerdotes et curati simpliciores. legere possint et instrui quid ipsi scire. quid alios docere debeant docere inq̄ etiam p̄ scripturā talem si nō aliter cognouerint. Compelli quoq̄ poterunt. talia suis expensis exēplaria sibi comparare. quemadmodū fit de statutis humanis synodalibus. pro cura temporalium. et hoc nisi forsā aliunde caritas abundans prelatorū. indigentie paupiorū subuenire uoluerit. ¶ Sic inseri potuisset de lectionibus sacris legendis ad mēsam ecclēsiasticorū et presertim prelatorū. Item de cohibendis questoribus istis. larantibus linguas suas ad falsitates et ineptias. Sed hec interim sufficiāt de prouisionibus circa primā partitionē. et suas cōsiderationes ita cōmemoratas.

Secunda partitio

principalis.

a Adistis prestatissimi uiri patres et fratres quemadmodū dixim⁹ aliqui de pascendis ouibus pabulo predicationis docte. dando animā propriā fm portionē uel vim rationalem. p̄ eis flexus ne scius q̄ multo plura et altiora dici poterant. sed supplebit impfectū meū. ditissima uestre sapientie magnitudo. ¶ Hunc p̄ usq̄ cōuertat oratio ad aliū modū pascendi oues fm portionē irascibilem animez hoc exemplo sancte cōuersatiōis. dicatur id quod obtigit mihi in ipsa meditatōe mea. dum circa hoc eloqui recogitarem. duce uel comite idustriosa sedulitate. Circū uolebam oculos mee consideratōnis per omnia varia. ecclesie militantis. Illic asperi uiros pastores habitātes in casulis et portatilib⁹ tabernaculis. sciētes hic se nō habere ciuitatē manentē sed debere futurā inquirere. Illic similiter uisunt oues rationales gregis xpi. signate oēs

¶ Sermo factus in concilio remensi

signo thau de sanguine agni. **S**3 heu pi-
cula. heu seductores. heu mille nocēdi ar-
tes. mille mouēdi discrimia. quibz ouis su-
os patitur hostes. suas insidias. sua certa-
mina. Hanc vepres spine sentesqz dilace-
rant. hanc estus vrens. hanc bruma rigēs
disfraciant. hec infixā est in limo. pfundi-
hec et altis rupibus preceps ruit. adberz
huic yterna scabies. alteri contagiosa so-
cietas morbū affricat. sicqz fascinatio mor-
bidarum transit in teneriores agniculos
Deniqz quid ouibus miseris erit tutum.
quando intra puerbiū grecū Lupi fun-
gunt officio pastoruz. Vel certe pastores
uersi sunt in lupos qui nō parcūt ouibz.
An non lup⁹ tyrann⁹ rapax qui lanāz lac
ouiu/ immo carnes z ossa p violentā era-
ctōem surripit cassat z opprimit. An nō
lupus/ tyrannus fallax qui lanā z lac ouī
um carnes z ossa p astutiā procurationū
et aduocationum surripit cassat z deicit.
An nō demū lupus/ tyrannus vorax qui
lanam z lac ouiu. carnes et ossa per gulā z
luxuriā surripit cassat z inficit. Et vbi iā
obsecro tales lupos rapaces fallaces z vo-
races nō poteris inuenire. qui rapiūt qui
fallunt qui deuorāt. Rapiūt cauillando
fallunt litigādo. deuorāt luxuriando. Au-
diamus et ezechiele veterē summi pasto-
ris querimoniā. Lac comedebatis. z la-
nis operiebami. quod crassuz erat occide-
batis. gregē āt meū nō pascebatis. qd in-
firmū fuit nō consolidastis. z qd egrotuz
erat nō sanastis. quod cōfractū est nō allī-
gastis. z qd abiectū est nō reduxistis z qd
perierat non q̄sistis. sed cū austeritate im-
pabatis eis. z cū potētia. z reliqua in hāc
sententiā. Iuxta que/ p cōplemento no-
stre huius secūde partitiōis/ induco tres
cōsideratōes cū duodecim p̄uisionibz q̄s
industriosa sedulitas recensuit.

¶ Considera. prima

Bonus pastor nequit animā dare p ouī-
bus fm vim irascibilē. nisi prius studue-
rit eicere tyzannidē rapacē que est lupus
auaricie. Institues itaqz paulus vep⁹ pa-
storē docuit hospitalē esse debere z nō tur-
pis lucri cupidū. Sed quō daret hospiti-
bus sua qui tollere satagit aliena quiqz ra-
poribus alienis nō obsistit. Videat ergo
quid admonet hoc loco industriosa sedu-
litas. ¶ Prima p̄uisio. Fiat inquit refoz-

matio hospitaliū. hoc est enim de cura pa-
storis. fiat hec reformatio tā in spali q̄s in
spūali regimine. ne illic cura pauperū ne-
gligatur. presertim ad salutē animaz suarū
in paciētia z penitētia cōgruis. z in sacra-
mentoz susceptōe. qualis fruct⁹ est in ho-
spitaliū fundatōe principaliter intentus
Expeditet quoqz sic fieri in quolibet ho-
spitali qualr obseruat parisiuz. vniformi-
ter satis ad decretalē de aduocādis prius
medicis animaz q̄s corpoz. Illic p̄festim
vt aliqz egrotus querit introduci. pus in-
tra ianuā confitet z absoluitur. ¶ Erit in-
sup prouidendū apud professos z profes-
sas in hmoi religionibz sicut etiā fieri cō-
suevit in alijs omnibus quatin⁹ triuora
sua custodiant. obedientie. paupertat. z ca-
stitatis. Nā inueniūtur ibi appropriatō-
nes manifeste sicut apud seculares s3 eos
exētere debuerat mors Ananie z saphi-
re. Quid insup sibi volūt tot discursiōes
eoz p domos seculariū. Et o vniā nulla
sint monasteria mulierū/ q̄ facta sunt pro-
stibula meretricū z phibeat adhuc deteri-
ora de⁹. ¶ Secūda p̄uisio. ¶ Fiat ampli⁹
p̄uisio cōtra tyrannides varias z oppres-
siones miserabiles z indignas pauperis
populi. maxime eius qui subditicos. p
familiares inimicos sub ymbra seculari-
um dominoz. Has oppressiones videre
facilius est in rebus q̄s exponere sermōni-
bus. ¶ Si mouent pastores ex atrocitate
rerū prouidero. qualis erit sermo meus. q̄
iacentes eos z torpentes valeat excitare.
Doueāt eos recogitata z lecta cōstās au-
toritas ambr⁹osij. vt cui succedūt in simi-
li dignitate/ succedāt in pari cōstantie sta-
bilis inflexibilitate. Videāt pastores/ ne
odiosi mores sui ferentes corā deo z hoī-
bus/ dent hanc causam grauaminis pau-
peris sui gregis. ¶ Tertia p̄uisio. Si
at vltior p̄uisio ne pauperibz sua bo-
na auferant vel detineant. Hec sunt ea bo-
na que vris ecclesiasticis supersunt. vltra
simplicē victū z vestitū/ iuxta decentiam
sui status in ecclesie republica. Notissima
est hoc loco sed durissima. Bernardi atqz
hyeronimi sententiā. qui retentōez hmoi
vel luxuriosam pfusionē/ nō dubitauerūt
sacrilegiū immo omī sacrilegiōz depreda-
tione damnabiliorē appellare. Videāt ec-
clesiastici. ne forte ob hoc iusto dei iudicio

proveniat rapine eius & concalcationes in-
digne & iurisdictionu suaru usurpationes.
quia quandoq; qd non habet rps / tollit
fiscus. & quod subtrahit egeno / rapit pdo
Hoc eni est veteris proverbij sententia. q
abdita vulpium / sunt rapine luporu. vt
qui predatus fuerit / predef et ipse **Hic**
insup prouidendu erit de ceteri testamen-
toru coplemento / non impedimento per
eos qui accelerare debuerat. ecclesiasticos
curiales loquor per quos abusus incredi-
biles fieri memoratur. ita vt nec fidelis i-
ueniatur in testamento huius vel illius.

Quarta prouisio. Fiat demum prouisio
circa ecclesias versas in dissipatorem. qua-
rum pmittis extitit magnifica fundatio.
quatinus in eis seruatores assignetur iux-
ta facultate reddituu. vel cum alijs vniian-
tur. aut ex toto cassentur ne sint huiusmo-
di beneficia depauperata / plus in scanda-
lum & opprobriu qm in dei laude & populi
edificatio. sicut in prioratibus nonnullis
experimur. His itaq; subuenire fundato-
ribus antiquis sancti esset atq; salubri-
q; fundare nouas ecclesiolas / volendo si-
bi facere nomen. **Supra** modum conue-
nit occurrere tante ra q; fedet abiectione pau-
pertati immo mendicitati curatoru in lo-
cis plurimis / qui tamē positi sunt in or-
dine essentiali et ierarchico ecclesie milita-
tis / tanq; minores prelati. et discipulo-
rum successores / quibus tamen / nulla ob-
egestatem suam reuerentia vel obediencia da-
tur a subiectis ouibus qm nec inueniuntur
viri sufficeres qui talibus parochijs sic
in egestate versis / velint personaliter de-
seruire. Quid q; additur eis frequenter a
pastoribus crassis vel officarijs suis ipf
volentibus onera oneribus citatōes anga-
rie talliatōnes. ita vt liberioz sit iam laico-
rum qm ecclesiasticorū talium cōditio. nec
iam vt populus sic sacerdos. sed liberioz
& honestioz populus qm sacerdos. Et si ta-
les deseruientes parochijs sint tantūmo-
do vicarij religiosoz vel canonicorū vel p
proprios curatos substituti / cogantur ipsi
principales de sufficienti vite sustentatō-
ne prouisione assignare. ne alijs in penu-
ria laborantibus / ipsi in ocio totum diri-
pant. fiat hoc fiat.

Consideratio .II.

Bonus pastor nequit animā suam da-

re pro ouibus suis fm vim irascibilem si
retinet vel in sevel in suis tyrannidē dece-
pricem que est lupus fallacie **Tuber** apo-
stolus. Episcop⁹ qui pastor est / sit domui
sue bene prepositus. Aliter eni sicut idez
arguit qua ratōne diligentia habebit ec-
clesie dei qui regere propria nescit domū?
Domus aut prelati / curia est habens mi-
nistros familiares & officiatos pro reddē-
do vnicuiq; bona & simplici fide quod su-
um est / nō ad spoliatioem sed correctōem
non ad corruptōem sed edificatioem. nō
ad multiplicandū lites sup lites. sed ad cō-
pendiosum pacis stabilimentum **Sicut**
autem charitas incipit a se. sic & reforma-
tio debet inchoari vt primo fiat iudiciū a
domo prelati. sicut fit i vniuerso a domo
dei. ne preterea contingat obijci prelato:
medice cura teipsum. Et illud apli. Qui
predicas non furandū furaris. immoz sa-
cilegium facis **Prima prouisio.**

Quocirca suadet industriosa sedulitas vt
fiat efficax nō verbalis pūisio contra astu-
tissimam illā / immo sepe apertā tyranni-
dem promotorū & procuratorū in anga-
rijs et citationib. que omnia cum iniustif-
sime cōperti fuerint / omisisse / gratis abse-
dunt a querela. nec iam grati quia recipi-
unt expensas ab innocentib; absolut. de
q; calumnijs puerissimis. de diffamatio-
nibus preterea crudelissime impositis ip-
si mercedem que eis male verat recipiunt.
Teste droyt de la porte bandet **Est** hoc p
cor equitas: Nonne claudicat hec disce-
ptatio? **Esset** nonne iustus vt huiusmo-
di procuratores perciperent stipendia la-
boris sui a dominis suis vel prelati qui
deberent subditis dare iusticiam qm ab in-
nocētibus sic veratis: **Ue** qui condūt le-
ges iniquas ait dñs per **Isayam**. et scribē-
tes iniusticiā scripserunt vt opprimerent
in iudicio pauperes & vim facerent cause
humilium populi mei. vt essent vidue p-
da eorum & pupillos diriperent. **Notetur**
hic iuramentū quale debitū est prestari p
aduocatos. per promotores p notarios /
per procuratores. presertim vt nihil agāt
vel foueant quod iniustū esse vel credidē-
rint ab initio vel postmodū compererint

Secunda prouisio. Fiat insup ab-
brenuatio tam dispēdiōsarum litium: modē-
ratō tot excomunicatōnum tam a iure qm
ab homine fulminatay **Et** hoc nonnūq;
BB 3

Sermo factus in concilio remensi

pro defendenda seu recuperanda re modica parum vtiliter prophana/cum tamen baculus iste primitus fuerit institutus a christo tanq̄ durissimū summūq̄ supplicium quo nolentes ecclesiā audire plecti deberēt. Quasi ecclesiā nō audierit inquit christus sit tibi ethnicus et publicanus. Nūc apud quosdam talis regnat stoliditas/qualis apud illū qui vt muscā abigeret a frōre proximi icu securis excerebrauit eum. Itaq̄ temporalis incommoditas vix reputari debet musca pungēs/per respectum ad eternam salutem/quam auferunt aliquādo percussiones iste per excomunicatōnes grauissimas que vt in aliquem ceciderint vix abijci possunt/trahētibz de vna in aliā lupis curie rapacibz.

B **Tercia prouisio.** **F**iat amplius obseruatio decretalū prohibentiū ne detur aliquid omnino in spiritaliū administratōne aut saltem adhibeatur moderatio tam in collationibz ordinum q̄ beneficiorū/in approbatōnibus sacerdotum officiorū debentium. In sigillatōibus quoq̄ et multis similibus plus ad questum sicut dicunt aliqui q̄ ad spiritalem profectum sup̄impositis. Exequatur saltem ista tali modo q̄ ab omni specie mala symoniaci scandali semer abstinant. **Quarta prouisio.** **F**iat vltterius correctio subditorum fm̄ qualitacē delictorum et plus ad emendationē suam et timorē aliorum/q̄ ad pecuniarū exactiōem. que gregem simplicem scandalizat frequentē q̄ edificat. Quasi delicti qualitas exigat imponere penam pecuniariam exponatur illa in pios vsus manifeste. ne plus ad auariciā pastorum q̄ subditorū correctiōnem exacta videatur. Addimus hic incidēt de iuramentis terribilibz exactis p̄ officiales. et a curialibus officiatos. dū examināt aliquē criminofum sup̄ dicenda veritate. quibz tamē iuramentis deferre nolunt seu credere. qualia etiā violatum iri fore probabilius q̄ oppositū suspiciant. Dic nonne laqueus est manifeste ac crudelissime perditionis animarū? Cum insuper dicat apostolus. q̄ omnis controuersie finis est iuramentum.

C Consideratio .III.

Bonus pastor nescit animā suam dare pro ouibus suis. si in secul in suis/tyrā

nidem voracem nutrit que est lupus gule atq̄ luxurie. Sobriū quidem nec multo vino deditum. nec preterea bigamū iubet apostolus episcopum institui. prohibens et consequenti crapulosas comestiones. potus ad equalia. meretriciōdes sordidas/dare symbola. frequētare tabernas quasi non eis domus sint ad comedendū. aut velut bistronū more nullibi peius habeat q̄ in domo. Et que illic detractōnes bone deus. quales gonliardie. quanta in vitam hominū bene viuentiū et sobriozū derisio. qui risus lusus et gestū indecori vsq̄ ad scandalum vilissimozū mancipiorū vel muliercularū sibi ministrantū. sciunt qui viderūt. **Prima prouisio.** **Q**ua in te consulit industriosa sedulitas vt fiat p̄io restrictio frugalitatis tante varietatis et multiplicatis ferculorū sumptuosissimozū in eadē mensa vsq̄ ad nauseam et prodigam vastatiōem carum rerum et quibus multi ventres pauperū pasci possent. **S**ilicet hic de egritudinibus inde nascentibus. de hebetudine mentis. de subuersione rationis. de occasione rapacitatis. de temporis quod preciosissimū est consumptione. **C**onsideret iniquitas illa qualis quantaq̄ est apud ecclesiasticos viuentes et laboribus et oblationibus pauperū. **Q**ui ita luxuriantur quasi gratis obuenerint sibi. quasi preterea ad nihil aliud nati fuerint. diligenti quoq̄ pascitur apud eos carius aliqua do canes q̄ pasperes. **N**ec ista dicū vt lauderur in prelatiōnis personis ecclesiasticis sordida tenacitas/honestati hospitalitatis cōtraria. sed assit frugalitas liberalis que non fm̄ inanem iactantiā aut opinonem prodigozū. sed fm̄ conscientie vitam ose iudicium mensuret. **U**trum vero perisata temporū modernozū qualitate sit expeditius prelatos splendere in ornatus exterioribus. vt ducere vitam pauperum christo et apostolis conformē in nuditate aut vilitate vestitū/ alio loco deductum est. **S**ecunda prouisio. **F**iat amplius. honesta restrictio talis pompe in multitudine onerosa et incōposita tot seruitozū tor equozū et mulozū/ consumētūz opes sine mensura sine fructu adde q̄ enutrit homines istos comatlos et adolentes lasciuos ociositas pessima doctric. **N**am multa mala docuit ociositas

ait sapiens. cui pessime comites/ebrietas
 & crapula coniungunt. Ad quid aliud/isti
 tunc student/nisi vel insidiari aliene pu-
 dicitie. prodigi sue. vel lufibus illecebra-
 libus occupari? Hinc illa adinuentio de
 formissima habituū variorū. hinc iuramē-
 ta blasphemie & similia. hinc lufus taba-
 lozum & similitū prohibiti. hinc omnia de-
 niq; tollentia morum honestatem. Sub-
 diti vero ceteri/quid faciunt/nisi quod vi-
 derint familiam sui pastoris facientē. imi-
 tantur certe & libenter. Aut qua fronte in-
 berer pastor crapulam & luxuriā a subdi-
 tis eici/qui assidue coram oculis & in pe-
 netralibus suis illa intuetur & gaudet ex-
 erceri. Proverbum est. Qualis rector ci-
 vitatis/tales et inhabitantes in ea. Et mo-
 bile mutatur semper cum principe vulg?
Tertia promissio. Fiat observatio ie-
 iuniorū ab ecclesia statutorū constantior
 apud ditites et potentes presertim eccle-
 siasticos. apud q̄s pro chdoloꝝ versa sunt
 iam velut in derisum. cum soā fere paupe-
 res atq; rustici ieiunent. quibus vix est
 panis cibarius relictus ad saturitatē suf-
 ficiens. **Quarta promissio.** Fiat in qui-
 sitione diligens & cauta super peccatis enor-
 missimis qualia memozat apostolus in
 principio ad Rhomanos. quibus cotri-
 pit heu omnis caro viam suam plusq; 30
 doma & gomozra. Et hoc sine differētia se-
 xus aut ordinis aut gradus aut generis/
 aut etatis aut religionis sacre aut matri-
 monialis vinculi. aut affinitatis spiritua-
 lis aut partū corporis honestati. Credi-
 te fodientibus parietem per districtā in-
 quisitionem in foro penitentiali. qui ha-
 bentes obstetricandi scientiā/educūt co-
 lubrum tortuosum. & vident abominatō-
 nes pessimas que fiunt. Credite in quā qz
 providendū esset omnino cū effectu & di-
 scretione/contra tantā familiaritatē in cu-
 bilibus et alibi. quā exercent parētes vtri-
 q; cum vtraq; progenie & affines affinitib?
 in adolescentiā. senesq; cum iunioribus
 tam in religionē q̄s in scholis & alibi. Du-
 bitauerim proorsus. si non deteriores mo-
 res trahunt aliquādo pueri & puellē hac
 occasione in parentū domicilijs & religio-
 num & scholarum cōtubernijs/ q̄s facturi
 erant in prostibulis lenoniū vel meretricū
 Et hec interim dicta sint de secūda prō-
 ne principali. opib; dicta firmē. fiat fiat

Tertia partitio

Andem reliquū **Principal.**
 est pro cōplemento suscepte cō-
 monitiōis aliquid dicere. p ter-
 tia & vltima partitōne de pasce
 dis ouibus pabulo caritative subuentio-
 nis/ dando animā quo ad vim cōcupisci-
 bilem pro eis. Et quidem nō inuenio
 pabulum caritatis et gracie melius effica-
 cius ve tradi posse gregi christi/ q̄s per de-
 bitam collatōem sacramentoz. Illic q̄p-
 pe gratia conferatur in suscipiente/ virtute
 operis operari. hoc est vltra vel supra me-
 ritū suscipientis/ in virtute meriti christi
 instituentis sacramentū/ & illud spiritua-
 li privilegio ditantis vt inde opus prui-
 legiatum nominet. **Condebet** preterea
 vt minister sacramentoz tunc maxime se
 disponat ad gratiā/ dum eam suo ministe-
 rio studet apud subditas otes transfun-
 dere. Alioquin iuxta probabile sed formi-
 dabilem quorundā doctorū sententiā ip-
 se notio se peccati laqueo stringit. **Pro-**
 posueram vero velut in antecedentibus.
 ita & hic reducere tertiā hanc partitōnem
 ad tres consideratōnes principales/ ostē-
 sur⁹ in prima de pabulo salutaris gracie
 per sacramentū baptismi. confirmatiōis
 et eucharistie. Baptismus enim generat.
 confirmatō roborat/ eucharistia comple-
 mētum prestat. In secunda de pabulo sa-
 lutaris gracie per sacramentum peniten-
 tie quod lapsos reparat. mortuosq; viui-
 ficat. In tertio de pabulo salutaris gracie
 per reliquū triplex sacramentū scilz ordi-
 nis. matrimonij. et extreme vinctōis. S; **S;**
 preoccupauit industriosa sedulitas breui-
 tatem diligens. & allegans sufficere si pro-
 uisiones idonee saltē aliquē vsq; ad duo-
 denarium numeretur. **Prima promissio**
 Quāobrem dic inquit vt fiat primo dili-
 gens examinatio illorū qui ministraturi
 sunt sacramenta. ne forte sint ignorantes
 formā necessariā requisitam in collatōne
 huiusvel illius sacramenti. ac proinde ni-
 hil agant seu conferāt. Expertū est crebro
 multos ex confessoribus p ignorantiam
 culpabilem forme sacramentalis/ nō verā
 dare sacramentalem absolutōem. Sic ob-
 stetricēs aut laici/ baptizare quādoq; pu-
 iantes paruulos de quoz morte dubitat
 non vere baptisant. quia forma debita et

BB 4

Herino factus in concilio reimensi

a christo instituta non vitur. Sic inue
ti sunt quidam ex prelati nonnunquam errasse
in collatione ordinum ex defectu / vel forme
vel materie vel intentionis debite / ita ut
suppleri vel de nouo fieri necesse fuerit ea
que prius acta credebantur. **Secunda p/**
uisio. **Fiat administratio sacramentorum**
omnium sicut aplos iubet de oibus honeste. et
sine ordine non in iocis et scurrilitatibus que
ad rem non pertinent. Errant hic fatui et fa
tue in baptismo paruulorum. in celebratioe
matrimoniorum cum vlatibus impudicis
et sedis irrisionibus. In auditioe autem mis
sarum cum quanta irreuerentia et indecentia
videre quotidie est ad oculum. Nonne tam
gitur altare per laicos incompotitos. comi
tatos canibus mingentibus ad pallas al
tariis. Quid de viris ecclesiasticis sepe mi
nistri sui in ecclesia et choro. quas ibi gar
rularitates non videbis velut in foro mulier
cularum et reru venalium est. quas distractio
nes. quos risus. quos clamores. prohibere
te nemine ex superioribus. Nam et superiores
culpa par inuoluit. Quid demum de ritibus
impijs illorum quos deus omnipotens vel
corrigat vel male perdat qui nedum blasphemias
et insanias falsas exercere. immo de
fendere non veretur. etiam in ecclesijs nobi
lioribus. et hora missae. quas palliant sub
nomine fatuorum aduersus quas alias con
scripsim. **Tertia prouisio.** **Fiat colla**
tio confirmatioe sacramentalis frequentior
per diocesim. quia et si non sit semper necessi
tatis ut actualiter suscipiat. est tamen neces
sitas ne contemnat. **Quarta prouisio.**
Fiat auditio missarum totalis diligent
a subditis / presertim diebus dominicis et fe
stiuis. et in suis parochijs. Versat enim in
hoc principaliter preceptum de obseruatione
sabbati. nec excusatur omittens a violatioe
cessante causa legitima. Prouideat hic ne
insistant mercaturis et opibus seruilibus
tempore illo. Item de recedentibus statim post as
persionem aque benedictae vel dñici corporis ele
uationem. Quid insuper de multitudine pre
ceptiua tot festorum. que vel non obseruantur et ita
peccant / vel egeant subditorum mechanicorum
non sufficienter consulit. vel pessime ocio
sitati / qua nesciunt rurales bene uti ianua
grandis aperitur. Subintroducunt consequenter
magno agmine ebrietates. lites lusus im
probi / expense sumptuosissime. choree ple
ne peccatis et insanis et carminibus blas

femis / immo et per inquisitores danandis.
dissolutones quoque luxuriose. et ad breue
verbum subingredif malum omne. ita ut quod pro
honore dei pro animarum salute fuit sapien
ter institutum / vertitur in contumelia eius
et salutis detrimentum. **Quinta prouisio.**
Fiat in vnaquaque diocesi diligens electio
confessorum idoneorum per sacramentum saluber
rimo penitentie digne ministrando. In his
principalissima et fere tota refidetur vitas
pro pabulo gregis dominici. Nam per sa
cramentum hoc penitentie / reducant oues
errantes. sanant egrotos. pascant famelice pre
sertim si confessor probus / si continens. si doctus
atque sollicitus affuerit. Alioquin si sollicitat
ad malum. ut si ad questum solum mendicat. si
negligenter ignorat super confitentium
transgressionibus inquirat / si per ebrietatem aut
iracundiam / sigillum inuolandum quolibet ef
fregit. aut si demum blandiens obstinatis
neque deferere peccata volentibus eos absol
uere tentauerit. Vere simplicibus ouibus
christi a talibus sacerdotibus que non iam mer
cenarij sed rapaces lupi vocandi sunt. quibus
gus abigendi. **Sexta prouisio.** **Fiat con**
fessio coram oculis omnium in patenti loco /
ne subintroest lupo rapax in angulum sua
dens agere / que turpe est etiam cogitare.
Et aliter agentibus et sub familiaribus spe
cie in angulis vel camerulis res ignomi
nia plenas exercentibus easque deteriore sa
crilegio sub deuotionis specie palliantibus
excusantibusque. **Septima prouisio.**
Fiat reseruatio casuum seu peccatorum mode
ratorum. Prouidendum est saltem quod nullus ca
sus iudicet reseruatus que ad iuuenes mio
res quatuordecim annis. que nec habet etas
illa perfectum usum rationis nec facilliter resis
tit tentationibus suis vel malicijs alienis.
nec audeat leuiter coram personis extraneis et
autenticis comparere. quatenus de puden
dis et verendis confiteri. Consulendum est
in super verecundie et fame mulierum ne in
suspitionem veniant maritorum vel parentum.
si crebro. si palam. si de longinquo
ad penitenciarum mitterentur. Expedi de
niq; facilliter et cito relinquere potestatem
super occultis casibus / ipsis curatis et ordi
narijs. Non enim de publicis loquimur pec
catis. Relinquat etiam omnibus quos bo
na fide confiteri velle et scire proficere ani
mabus. non ad questum vel subuersionem.
Tales quippe diligenter inquirendi essent /

inducendi et rogandi/immo conducendi quanto magis dum se vltro et gratis offerunt admittendi. Penitentia itaq; dicit Hieroni. secundam post naufragium tabulam quam amplificare et dilatare plus expedit quam vt nimia artatio sua/nequeat illos recipere qui alluci immo velut impelli debuerant. Quia super re extat quedam epistola longior ad pastores dignitate. **O**ctava prouisio. **F**iat examinatio diligentior clericorum ad sacros ordines se offerentium. presertim in vita et moribus. de spe insuper continentiam quam vouet obseruandi. et vt latinam linguam competenter intelligant cum his que sacerdotale requirit officium. Alioquin consultius esset pauciores sed electiores constituere quam late passim per ouilia domini tales sine disciplina/sine eruditione/sine continentia/nihil a dissipatoribus lupis differentes. Hic de concubinarijs et de suscipiendo vel non suscipiendo sacramenta ab eis. de tolerando quoque vel abijciendo. de corripiendo insuper eos per superiores. non pro questu annuali eos cofouendo/multa se offerrent tractanda/que alio loco disputata sunt. Hic preterea de non ordinandis ante etatem legitimam dispensatione non habita/caute agendum est. quia peccant ordinans et ordinandus. nec datur executio/immo nec ordo quandoque si plures tales per expressum ordinare non intendat. Est enim essentialis in collatione cuiusvis sacramenti/conferentis intentio. **N**ona prouisio. **F**iat matrimonialis coniunctio cum omni solemnitate. et bannis. neque in domibus prophanis. sed in ecclesijs/ ne incidat illud improprium apostoli. Ecclesiam dei contemnit. **H**oneatur quoque diligenter per suos confessores/ vt infra limites maritalis licentie sese contineant. ne abutatur in honestius et execrabilius seipsum quam meretricantes in prostibulis. **D**ecima prouisio. **F**iat collatio diligens extreme vinctonis. dum adhuc patiens sentitur compos mentis quatinus ammonitio salubris de salute propria. pia quoque ad hoc sacramentum deuotio/ sibi proficiat aliter quam si pressus egritudine/ animus nihil attenderet. Est quidem hoc sacramentum reiterabile. Est etiam necessitatis vt non contemnatur. quauis non vt continuo vel semper suscipiatur. Hic de egro

tantibus. specialiter in domibus hospitalium. deque sepeliendis eis cum pietate/ duz illic forte ignoti moriuntur esset attendendum. **U**ndecima prouisio. **F**iat frequentior vtiliorque visitatio per totam diocesim vel prouinciam/ spargendo vbiq; bonum semen verbi dei. etiam si fieri commode potest/ presente prelo principalis. prout iura volunt vt circumeat parochiam. Hic est cardo totius reformationis ecclesiastice. Nec virtus omnis huius aut similis concilij prouincialis. Quoad modum enim vetere prouerbio dicitur. Oculis domini impinguat equum. Sic presentis pastoris autoritas/nutrit et pascit gregem suum. Ita tamen si prouidus et coposuitus in se et familia sua pastor fuerit et sagax non lupus. non latro rapar. **H**oc modo visitare nonne esset dare pondus autoritatis et honoris verbo dei. quod nunc per inertiam vel omissionem: ne dicam per vilipensionem prelatorum verum est apud subditos oues in opprobrium quoddam et fabulam. Quare: quia videt populus solos mendicantes et pauperes/apud eos contemptibiles predicare verbum. nec adesse prelatos. vt vel sua illud honor et potentia. **V**isitando denique exerceret inquisitionis officium. perquirendo de doctrinis varijs et peregrinis clam vel palam seminatis. de fornicarijs. de superstitionibus. de blasphemis et contumeliosis. et grauioribus plebis per exactores curiales/ vel alios/ de excommunicationibus quoque iniustis vel iniustis et citationibus vel angarijs. **E**xerceret prouide sacramentum confessionis fructuose et misericorditer: tam pro casibus reuerentis quam pro quibusdam criminibus que parochiani celant quandoque proprijs curatis. et aliqui non sine iustatione. **C**oncernit quoque hic visitationis modus archidiaconos ne per aduersum et subuersiorem quam ad pietatem et edificandam sua visitatio in dicece executi. **E**t ne sit velut cattus abigens quidem mures a caseis. ipsos vero per deuotum. **H**oc preterea respicit celebratio annualis conciliorum prouincialium. quia secundum verba iuris. nihil pene sic mores disciplinatos ab ecclesia expellit/ quam negligentia sacerdotum. qui contemptis canonibus/ ad corrigendos ecclesiasticos mores/synodum facere negligunt. **D**einde ne quis diceret quod sufficientes contra omnem preuaricationem constituta sunt leges a prioribus/ subditur quod ea que

k

BB 5

frequenti puaricatōe iterant/frequēti sententia debēt condēnari. et velut repullulātia malis radicibus germia crebrius amputari. presertim pyisitatōem que est quedam applicatio legum ad opatōem et iua uiuificatō. que aliter mortue sunt vel languescunt. **D**uodecima prouisio **F**iat ad extremū reductio pulcre pacis tam turpiter exulantis ad habitaculū totius ecclesie. et hoc p imploratōem diuine misericordie. **P**er morū correctōez/ qui nos sua pueritate a nobis deo q̄ separāt **P**er concilij generalis (si ita visum fuerit) celebratōem in quo generales p xpianitatem errores passim sparsi veniret hoc generali remedio corrigendi **P**ergebat hoc loco industriosa sedulitas/ velle plura/ particulariaq̄ sup ip̄o scismate pestifero terminando differere vt de subuactōne. de neutralitate/ de beneficiōz ad ordinarios reuocatōne. sed modestia repressit dicens. hic neq̄ locum esse. neq̄ tempus. iam q̄ dādus est ait multiloquio tuo finis. **P**arui modestie/ et sub exhortatorio quodaz epilogo cōcludere taliter institui **B**onus pastor vt audiuit vestra deuotio preclarissima viri patres et fratres/ bonus pastor animā suam dat pro ouibz suis/ dicit xps pastor/ ille qui fecit quod docuit **N**ā cepit facere/ post docere/ vt qui potens erat prius opere/ post sermone. **P**ri^o corā deo de hinc corā populo **D**edit animā suāz pro ouibus suis in pdicatōe in opatōe in sacramentoz p mortē eius uiuificatōe fiat hoc similr a vobis **A**tendite prius vob/ debinc ynuerfo gregi. in q̄ posuist vos spiritustctūs regere eccliāz dei/ quā adq̄siuit sanguine suo. **Q**uāobres inueniat apud ynūquēq̄ vestrū conformitē ad pmissam triplicitatē/ et sacrā euangeliij lectōnez triplex conditō. **V**ocet ynūq̄sq̄ oues suas p̄prio noie et hoc predicatōe et familiari exhortatōe **V**adat an̄ eas et hoc exemplari cōuersatōe et sollicita directōe **D**escēdat et adiuuet eas et hoc in sacramentoz religiosa ministratōe. **S**ic associabūt eū sedula turba/ canes latrantes i voce pdicatōis **S**ic audient vocē eius oues. et sequēt. quia pcedet eas in gressibz opatōis **S**ic demuz cognoscer singulas ex noie attendēs diligēt vultū pecoris in sacramentoz p̄sertim p̄fessionis exhibitiōe **S**ic pascet eas tripliciter **P**ascet verbo **P**ascet exemplo.

Pascet subsidio **E**t hoc p seipm qd̄ vltos sanctius efficaciq̄ est/ vel p idoneos visitatores substitutos **A**diuuāte deo/ et oia p̄firmante/ q̄ est pastor bonus et de^o benedictus **I**n secula seculorū amen. **F**init

Incipit tractatus eiusdē Cancellarij parisiē. De visitatōe prelatorū vel de cura curatorum.

Laudē dei et edificatiōem populi christiani/ cōpilata est hec breuis et rudis cōpilatio/ tēpore quo celebrabatur Remis prouinciale cōcilium.

Anno dñi. **M**.cccc. viij. april collecta tā ex sermone illic habito q̄ ex sceduliz dictis varijs plimoz **E**t in p̄mis cū institutiōes canonice/ sint inefficāces et lāgūde/ nisi per pastore q̄ est lex viua/ demādetur effectui/ saluberrimū videt p reformatiōem mox et subditoz emēdatōe/ q̄ pastor iuxta canonicas sanctōez visitet diligēt et crebro suū gregē/ aut p ip̄m aut p vicarios doctos/ hñtes plenariā ab eo ptātem/ in negocijs p̄serti spūalibz ordinādis et expediēdis/ p̄cipue circa materiā penitētie/ put eis visum fuerit expedire. et cū moderato stipēdio eis ordinādo p̄platū. **Q**ua in re vident attēdēda p quadā generali reuocatōe ea q̄ sequūt/ cū additōe vltimū nūde fm circūstātiāz occurrētū q̄litate. et cū appositōe remedioz fm prudētiā visitatōis. **P**ri^o visitatur^o par^o aliqua parochiā psonalr/ aduentū suū p̄nūciat per dies aliquot pri^o indicās p scedulam vt si q̄s indigeat p̄silio vel remedio salubri p facto p̄sue siue incōmutatōe vtorū/ siue in casibz refuatis siue in alijs q̄buscūq̄/ sit par^o tali die. tali hora et tūc p̄fideat aduēiat **I**ndicat p̄trea oibz parochianis cessatō ab oī ope/ vt i ecclesia p̄peant **I**tē si visitator sit par^o/ indicet eis vltra h̄ q̄ ad sacm̄ p̄firmatōis digne suscipiēdū se p̄parēt. et illō recipiat **Q**ui si nō sit par^o/ indicet adire eū q̄ primū p̄mode poterūt **E**st ei sacm̄ salubre. nec p̄tēnendū dum oportunitas se ingerit **I**tē visitator in principio sui aduentus/ poterit ad pplm̄ i ecclesia p̄ se vel p aliū facere p̄monitiōez breuē/ p̄formit ad illa q̄ p̄tinet in tractatulis p̄positis p eruditiōe simpliciu sacerdotū et populoz/ in materia p̄ceptoz. et conscie **I**tē visitator poterit prius si voluerit